

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 10 Issue 9, p. 45-53, December 2018

DOI Number: 10.9737/hist.2018.674

M. Aemilius Lepidus'un Roma Halkına Yaptığı Konuşma *Speech of M. Aemilius Lepidus to Roman Public*

Doç. Dr. Hülya BOYANA
(ORCID: 0000-0003-3786-8244)
Ankara Üniversitesi - Ankara

Öz: Roma Cumhuriyet Dönemi'nin son tarihçilerinden olan Gaius Sallustius Crispus MÖ 86-35 yılları arasında yaşamıştır. Klasik Roma tarihçiliğinin başlatıcısı olarak kabul edilir. Yazar, olgunluk eseri olan *Historiae*'de Roma Devleti'nin MÖ 78-67 yılları arasındaki politik olayları anlatmıştır. Eserde ele alınan onbir yıl, çatışmaların yaşandığı, soylular ve halk sınıfı arasındaki uçurumun arttığı bir zaman dilimidir. Sallustius, *Historiae* adlı eserinde Sulla'nın ölümünden sonraki zamanın olaylarını anlatmıştır. Yazar eserinin, ilk kitabında, MÖ 78 yılı consul'ü M. Aemilius Lepidus'un Sulla'ya olan düşmanlığını anlatmıştır. Çalışmamızda, diktatör Sulla'ya başkaldıran Lepidus'un, Roma halkına yaptığı Latince konuşmanın Türkçe çevirisi, dönemin olaylarıyla birlikte değerlendirilerek yapılmıştır. Lepidus'un amacı Sulla'nın baskıcı yönetimine karşı çıkmak gibi görünmektedir. Ancak asıl amacının yönetimi tek başına ele geçirmek olduğunu ve bunun için mücadele ettiğini görmekteyiz. Roma halkının siyasi ve askeri tarihini yazan Sallustius, Lepidus'un Sulla'ya karşı yaptığı bu konuşmayı kaleme alarak, Roma'daki siyasi gelişmelerin iç yüzünün anlaşılmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sallustius, Lepidus, Sulla, *Historiae*, Philippus.

Abstract: Gaius Sallustius Crispus, one of the last historians of Roman Republican Period, lived between BC 86-35. He is acknowledged as progenitor of Classical Roman history. The Author, in his maturity work *Historiae* narrated the political events of Roman Empire between BC 78-67. The dealt eleven years are the time period when the conflicts are escalated, the disparity between aristocrats and public increased. Sallustius, in his work *Historiae* captured the events of the period after the death of Sulla. The Author in the first book of his work explicated the hostility of BC 78's consul M. Aemilius Lepidus towards Sulla. In our study the translation of the speech in Latin made by Lepidus to Roman Public who revolted against dictator Sulla is done considering also the events of the period. In this speech it seems that the aim of Lepidus is to object to the repressive policies of Sulla. However we understand that his true purpose is to seize the government on his own, and struggling for it. Sallustius, who wrote the political and military history of Roman public, writing the speech of Lepidus against Sulla, enabled the understanding of inside story of political developments in Rome.

Keywords: Sallustius, Lepidus, Sulla, *Historiae*, Philippus.

Gaius Sallustius Crispus¹ MÖ 86 - 35 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyet Dönemi Roma tarih yazıcılığında önemli bir yeri olan tarih yazarıdır. Sallustius gençlik yıllarında Sulla'nın

¹ C. Sallustius Crispus pleb kökenli, varlıklı bir ailenin çocuğu olarak sabine kenti olan Amiternum'da MÖ 1 Ekim 86'da doğmuştur. Roma'da iyi bir eğitim görmüş, felsefe ve edebiyatla uğraşmıştır. MÖ 54 yılında *quaestor* olarak senato'ya girmiş, MÖ 52 yılında *tribunus plebis* olarak görev yapmış bir *homo novus*'tur. MÖ 50 yılında ahlaka aykırı yaşam tarzından dolayı senato'dan atılmıştır. MÖ 48 yılında Caesar'ın desteğiyle *quaestor* olarak tekrar senato'ya girmiş, MÖ 46 yılında *Africa Nova*'nın *proconcul*'ü olmuştur. Sallustius Numidia'da görevli bulunduğu bu bir yıllık süre içinde, görevini suistimal ettiği, zimmetine para geçirmek suretiyle zenginleştiği gerekçesiyle yolsuzlukla suçlanmış, ancak Caesar sayesinde bu durumdan kurtulmuştur. (MÖ 45) Caesar'ın öldürülmesinden

diktatörlüğüne, Spartacus yönetimine, köle isyanına ve Pompeius'un yükselişine şahit olmuştur. Her şeyden önce Roma'nın eski değerlerinin büyük ölçüde yok olup gittiği bir dönemde yaşamıştır. Gelenek karşısında, bireyciliğin ön plana çıktığı dönemdir. Böyle bir ortamda yetişmiş olan Sallustius eserlerine Cumhuriyet Dönemi Roma'sını yansıtmıştır. Yazar eserlerinde Cumhuriyet Dönemi Roma Devleti'nin siyasi ve ahlaki durumunu ele almıştır.

Sallustius ilk eseri *De Coniuratione Catilinae*'da MÖ 63 yılında Catilina adlı bir soylunun başlattığı ayaklanma girişimini konu almıştır. İkinci eseri *Bellum Iugurthinum*'da ise MÖ 111-105 yılları arasında yapılan Romalılar ve Numidia kralı Iugurtha arasındaki savaşı anlatmıştır. Her iki eser de monografi türündedir. Son eseri, çalışmamızın konusunu oluşturan, *Historiae* ise Sulla'nın ölümünden sonraki zamanı MÖ 78-67 yıllarının olaylarını kapsayan eserdir. M. Aemilius Lepidus'un Roma halkına yaptığı konuşmanın Türkçe çevirisini vermeden önce Sallustius'un *Historiae* adlı eseri hakkında kısa bir tarihsel bilgi vermeye çalışacağız.

Sallustius'un olgunluk eseri olarak kabul edilen *Historiae* (Tarih) adlı yapıtı Cornelius Sisenna'nın tarihinin devamı niteliğindedir.² Sulla'nın ölümünden sonra MÖ 78-67 yıllarının olaylarını kapsayan eser beş kitaptan oluşmaktadır. Esere konu olan onbir yıllık süreçte, Sertorius'a karşı savaş (MÖ 80-72), Spartacus önderliğindeki köle ayaklanması (MÖ 73 -71), Pompeius komutasındaki deniz korsanlarıyla yaşanan savaş (MÖ 78-67), Üçüncü Mithridates Savaşı'nı (MÖ 74-64) içeren savaş anlatılmıştır.

Yazar *Historiae*'de sıkıntı çekerek yaşadığı yılların öyküsünü, Sulla'nın izlediği politikayı, soylular ile halk sınıfı arasındaki uçurumun artmasını anlatmak istemiştir.³ Yazarın bu eseri yaklaşık MÖ 40 yılında yazmaya başlamış olduğu kabul edilmektedir.⁴ Yıllık tarzında olan bu eseri Sallustius bitiremeden ölmüş olmalıdır.

Sallustius'un *Historiae* adlı eserinin tamamı elimize geçmemiştir. Beş kitaplık eserden günümüze dört söylev ile iki mektup kalmıştır: *Consul* Lepidus'un Roma halkına söylevi, L. Marcius Philippus'un *senatus*'da Lepidus'a karşı konuşması, C. Cotta'nın Roma halkına söylevi, Pompeius'un *senatus*'a mektubu, Halk temsilcisi Macer'in halka söylevi, Mithridates'in Part kralı Arsaces'e mektubu.

Çalışmamızın konusunu MÖ 78 yılında Roma'da *consul* olan M. Aemilius Lepidus'un Roma halkına verdiği söylev oluşturmaktadır. MÖ 78 yılı *consul*'leri M. Aemilius Lepidus ile Q. Lutatius Catulus'tur.⁵ Bu iki *consul* birbirine düşmandır. Lepidus –siyasi yasakların yaşandığı dönemde- Sulla döneminde aşırı derecede zenginleşmiş ve MÖ 81 yılında *Provincia Sicilia*'da (Sicilya Eyaleti'nde) *propraetor* olarak görev yaptığı dönemde eyaleti soyup soğana çevirmiştir.⁶ Bu yüzden, *optimates* sınıfına mensup olmasına rağmen, kendisine yönetilen tehditlerden kurtulmak için plebs partisine yanaşmış ve partinin ileri gelenlerinin koruması altına girmiştir. Bu sayede kısmen servetinin, kısmen de Cn. Pompeius'un⁷ yardımıyla yirmi yedi yaşında olmasına rağmen, önemli bir nüfuza sahip olmayı başarmıştır.

sonra Sallustius politik yaşamdan ayrılmış ve hayatını sadece tarih yazarak geçirmiştir. MÖ 35 yılında Roma'da ölmüştür. Bkz. Funaioli, "Sallustius", *RE* II, Stuttgart 1920, s.1914.

² Age, s. 928; Bedia Demiriş, *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı*, İstanbul 2006, s.51.

³ Güngör Varınlıoğlu., Sallustius ve Yapıtları, *Belleten*, C. LIII, S. 206, Ankara 1989, s.79.

⁴ R. C. Jacobs, *Sallusti Crispi De Coniuratione Catilinae*, Berlin 1922, s.9.

⁵ Sall. *Or. Phil.* 11; Sall. *Cat.* XXXIV, 3; Theodor Mommsen., *Römische Geschichte*, Wien 1954, s.657; Eutr. VI, I.; Plut. *Pomp.* XV, XVI; Plut. *Sull.* XXXIV; Appian. I, 105. Lepidus MÖ 105-77 tarihleri arasında yaşamış Romalı devlet adamı. İkinci triumvirliği (Octavianus- Antonius-Lepidus) oluşturan (MÖ 43-38) Lepidus'un babasıdır.

⁶ Jacobs, age, s. 123; Klebs, "Aemilius", *RE* I, Stuttgart 1894, s.554.

⁷ MÖ 106-48 yılları arasında yaşayan Romalı komutan.

Pompeius, Sulla'ya meydan okuyan Lepidus'u desteklemiştir ve Lutatius Catulus'tan önce O'nu *consul* yapmıştır. Diktatör Sulla bu duruma kızmış ve Pompeius için ucu açık tahminler ve tehditkar şu sözleri söylemiştir.⁸

“Siyasetine diyecek yok, delikanlı! Şehrin en üstün adamı Catulus dururken sen kalk da en düşüncesizini, Lepidus'u consul seçtir. Şimdi artık senin için uyuma zamanı geçti, ne yapalım düşmanını elinle kuvvetlendirdin.” Dediği de çıktı: Çok geçmeden Lepidus küstahlığı arttırıp Pompeius ve adamları ile çekişmeye başladı.”

MÖ 78 yılında *consul* olan Lepidus, göreve başladığı zaman, bir araya gelen Roma halkına bir konuşma ile seslenmiştir. Sallustius, Lepidus'un yapmış olduğu bu söylevi kaleme almıştır. M. Aemilius Lepidus, Sulla'nın yerleştirmeye çalıştığı rejime karşı çıktığı bu konuşmada, halktan kendisini desteklemelerini ve kendisini bir önder, yol gösterici olarak izlemelerini istemiştir.

Lepidus'un Roma Halkına Yaptığı Konuşma (*Oratio Lepidi Cunsulis Ad Populum Romanum*)

1. Romalı yurttaşlar, sizi diğer halkların arasında üstün, şöhretli kılan merhamet ve dürüstlüğünüz, L. Sulla'nın zorbalığı karşısında son derece endişelenmeme neden olmaktadır. İğrenç bulduğunuz işleri yapabilecek kapasitedeki kimselere inanmasanız bile, kurnazlıkla alt edilebileceğinizden korkarım - özellikle Sulla bütün ümidini suç ve ihanete bağlamıştır ve o korktuğunuzdan daha kötü ve daha melun cürümler işlemedikçe, güvende olamayacağımı düşünmektedir. Özgürlüğü düşünmeyecek kadar zavallı duruma düşeceğinizden (şu anda davanızdan) vazgeçebilirsiniz- şayet tetikte olursanız, intikam almak yerine tehlikeyi savuşturmaya daha fazla zaman harcayacağınızdan korkarım.

2. O'nun peşinde koşan kimselere gelince, önemli insanların isimlerini taşıyan, büyüklüğünü seçkin atalarının icraatlarına borçlu olan adamların kendi kulluklarıyla egemenliğimizi satın almayı arzu ediyor olmalarına hayret etmiyorum ve haksızlığı, hakların en iyisi olan özgür yaşamaya tercih ediyorlar.

3. Brutus, Aemilius ve Lutatius'ların şanlı evlatları, onların atalarının erdemleriyle kazandıklarını yıkmak için doğdunuz.

4. Atalarımızın Pyrrhus, Hannibal, Philippus ve Antiochus'a karşı savundukları şey özgürlük ve vatan değilse bile, hiç bir güce itaat etmeme ayrıcalığımız ve yasalar değil midir?

5. Romulus'un kötü taklidinin elinde tuttuğu bütün bu şeyler, sanki yabancılardan gasp edilmiş gibidir. Birçok ordu, *consul* ve savaşın kaderini belirlemiş, önde gelen diğer insanları yok etmekle yetinmeyen bu şahıs, başarısının birçok kudretli adamı acınacak kimselere dönüştürdüğü bir dönemde daha çok zalimleşmiştir.

6. İnsan hafızasının tahayyül edebilecekleri arasında sadece o, hayata gözlerini açmadan haksızlığa uğrayan doğmamış çocuklar için cezalar icat etmiştir. Hepsinden kötüsü siz, şu anda yoğun olarak hissettiğiniz kölelik korkusu yüzünden, özgürlüğünüzü yeniden kazanmaktan imtina ettikçe, o işlediği büyük suçlar ile kendini koruma altına almıştır.

7. Romalı yurttaşlar, kendinize gelmeli ve gelirlerinize sahip olmamaları için Tiran'a karşı koymalısınız ve tanrılardan yardım istemekten vazgeçmelisiniz. Halbuki siz şimdiden Sulla'nın tiranlık görevinden dolayı yorgun ve mahcup olduğunu ve illegal olarak ele geçirdiği şeyleri teslim edeceğini umut ediyorsunuz.

8. Oysaki o güvende olmayan zaferin, hiçbir şey ifade etmediğini düşünecek kadar alçalmıştır ve egemenliğini devam ettirebilmek için başvurabileceği her çarenin onurlu olduğunu düşünmektedir.

⁸ Plut. *Sull.* XXXIV.

9. Bu nedenle, birçok iyi adamın onurlarıyla elde ettikleri payelerden, çok daha fazla değer verdiği özgürlük de dahil olmak üzere bu sükunet ve huzur ortamı artık geçmişte kalmıştır.

10. Romalı yurttaşlar, böyle zamanlarda efendi olmazsan köle olursun. Ya korkuyu içinde hissetmelisin ya da korkunun sebebi olmalısın. Bundan başka geriye elimizde ne kaldı?

11. İnsansal ya da tanrısal lekesiz elimizde ne var? Ulusların hakimi, Roma halkı, güç, ün ve haklarından mahrum kalmıştır. Yaşayacak kadar zenginliğe sahip olmayan, kölelere bırakılan gıdalara bile sahip olamayacak kadar acizdir.

12. Sıra dışı hizmetleri karşılığında vatandaşlık hakkı verdiğimiz Latium halkı ve müttefiklerimizin önemli bir kısmı, bir adam tarafından soyulurken, emri altındaki adamlardan birkaçı, işledikleri suçların bedeli olarak, suçsuz halkın atadan kalma evlerine el koymaktadır.

13. Yasalar, mahkemeler, hazine, eyaletler, krallar yani vatandaşları öldürme ve yaşatma gücü tek bir adamın elindedir.

14. Aynı zamanda insan kurbanlarına ve hatta vatandaşların kanı ile sıvanmış mezarlara bile şahit olmaktadır.

15. Er kişiyse, cesurca ölmekten ya da haksızlığa son vermekten sizi ne alıkoymaz? Gerçekten doğa kanunlarının belirlediği bir şey, herkes, hatta demirden duvar tesis edenler için bile geçerlidir. Bir kadının kalbine sahip olmayan hiç kimse, herhangi bir şeye cesaret etmeden kaderine razı olmaz.

16. Sulla, savaş için harcanan hizmet bedellerini protesto ettiğim için, mahkemede barışın yeniden gelmesini isteyen beni, savaş heveslisi olarak itham etmektedir.

17. Şüphesiz Sulla'nın yönetiminde güvende ve tam anlamıyla koruma altında olmanıza imkan yoktur. Ta ki Picenumlu Vettius ve katip Cornelius başkalarının dürüst bir biçimde kazandıkları mallara el koymayana kadar; sahip oldukları servet yüzünden masum adamların sürgüne gönderilmesine, seçkin vatandaşların yaptığı işkencelere, sürgün ve cinayetlerle bir kentin nüfusunun azaltılmasına; zavallı vatandaşların mallarının satılmasına ya da bunların Cimberlerin ganimetleriymiş gibi dağıtılmasına izin vermeyene kadar.

18. Sonra, Sulla beni sürgüne yollanmış kişilerin mallarının aralarında bulunduğu, mülklere sahip olmakla suçlamaktadır; Biz doğru olanı yapmış olsak da, ne ben, ne de bir başkası yeteri kadar güvende değildir. Bu da gerçekten O'nun işlediği suçların en büyüğüdür. Üstelik korku içinde satın almış olduğum, bedelini ödediğim mal ve mülkleri yasal sahiplerine geri veriyorum. Ne şimdi ne de öncesinde vatandaşlardan herhangi bir ganimet alınmasına izin vermem.

19. Öfkeyle katlandığımız şeye müsamaha göstermeye son verilsin. Roma orduları karşı karşıya geldi ve ordumuz düşmana yüz çevirip, birbirlerine silah doğrulttular. Suça ve zorbalığa son verilsin; bu yüzden Sulla kazandığı unvanlar arasın da bunları saymaktan pişmanlık duymamıştır; ve buna müsamaha gösterildiği takdirde daha önce yaptıklarını, şimdi çok daha istekli bir şekilde yapacaktır.

20. Ben artık O'nun ne düşündüğünden ziyade, nasıl cüret ettiğiyle ilgileniyorum. Liderliği üstlenecek birini beklerken, O'nu işe yaramaz ve yozlaşmış kolluk kuvvetlerinden ziyade, kurduğu talan düzenini devam ettirmesine ve cesaretli görünmesine imkan tanıyan ilgisizliğiniz yüzünden derdest edileceğinizden korkarım.

21. Suça bulaşmış dalkavuklar dışında, zafer ülküsüne tutunanlar dışında, kim O'nun tarafında yer alır? Ya da kim toptan bir değişimin yaşanmasını arzulamaz? Askerlerin kanları pahasına, Tarulla ve Scirtus gibi adi köleler için, savaş kazandığını hiç mi aklınıza getirmezsiniz?

22. Kamu görevlilerinden mahkemeye verilenlerin, bütün onurluların yüz karası, alçak bir hizmetçi olan Fufidius'tan daha az onurlu olduğu düşünülmektedir? Bu yüzden muzaffer orduda en çok güvendiğim kimselerin eylemleri bu türden bir duruma neden olmuştur; ki bu

eylemler almış oldukları savaş yaraları ve sıkıntılardan başka, tiranlık kurmak dışında hiç bir şey kazandırmamıştır.

23. Atalarının kurmuş olduğu *tribunus*'ların gücünü kırmak ve kendi elleriyle hak ve yetkilerini zorla elde etmek için savaşıyorlar; yoksa bataklık ve ormanlık alanlara sürgün edilerek ödüllendirildiğini sananlar, kendi paylarına onur kırıklığı ve nefrete düştüğünden, bir avuç adamın ödülleri toplandığından bihaber midir?

24. O halde, tiran niçin böylesine büyük bir taraftar topluluğu ile birlikte ve kendinden emin bir şekilde yürümektedir? Çünkü başarı, kusurları örtmenin mükemmel bir aracıdır; fakat tersi bir sonuç ortaya çıkarsa, O'nun şu anda korktuğu kadar hor görüleceğine şüphe yoktur. O, gerektiğinde suç ve ihanetini örtmek için yalandan, barış ve uyum sözcüklerine başvuracaktır. Ayrıca O, *plebs*'ler topraklarından sürülüp, bu topraklar, vatandaşlar tarafından acımasızca yağmalanmadığı müddetçe, bir zamanlar Roma halkına ait olan bütün hak ve yetkiler asıl sahibinin eline geçmeden, Cumhuriyetin kurulmasına imkan olmadığını ve savaşın sona erdiğini deklare etmektedir.

25. Şayet bu sizin için barış ve düzen manasına geliyorsa, cumhuriyetin yıkıldığını ve maneviyatının bozulduğunu kabul ettiğinizi gösterin. Size zorla kabul ettirilen yasalara boyun eğin ve köleliğin dahil olduğu bir barışı kabul edin ve gelecek nesillere kendi kanlarının bedeli olarak ülkelerinden nasıl kaçacaklarını öğretin!

26. Gerçi kendi açımından memuriyetlerin en yükseğine atanarak, haysiyet ve hatta güvenliğimi güvence altına almak dışında, atalarımın şanını yaşatacak kadar çok iş yaptım; buna rağmen hiç bir zaman kendi çıkarlarımın peşinden koşmakla ilgilenmedim; ancak özgürlüğü kölelik düzeni ile tehlike olarak gördüm.

27. Romalı yurttaşlar, şayet siz de aynı fikirde iseniz, kendinize gelin ve tanrıların yardımıyla özgürlüğünüzü yeniden elde etmek için *consul* M. Aemilius'u bir yol gösterici ve önder olarak izleyin!

Lepidus'un halka yaptığı bu konuşmayı daha iyi anlayabilmek için Roma'nın içinde bulunduğu durumu açıklamamız gerekmektedir. MÖ 88 yılının *consul*'ü Roma'da L. Cornelius Sulla'dır.⁹ Aristokrat bir aileden gelen Sulla, Pontos kralı VI. Mithradates'e karşı başarılı bir mücadele yürütmüştür. MÖ 82/81 yılında kanunların yapılmasından ve anayasanın yürürlüğe konmasından kendisini yetkili diktator (*dictator legibus faciendis et rei publicae constituende causa*) seçirmiştir. Sulla kendisine karşı gelenlerin isimlerini listeler halinde ilan ederek (*proscriptio*) onların ödül karşılığında öldürülmelerini emretmiştir.¹⁰ Sınırsız dokunulmazlık elde eden Sulla insanları yargılamadan öldürmüştü, onların mal ve servetlerine el konulmasında sakınca görmemiştir. Sulla'ya karşı çıkan kentlerin topraklarına el konulmuş ve Sulla'nın askerlerine dağıtılmıştır.¹¹

Sulla, Roma anayasasını yeniden düzenlemiştir. Amacı yönetimde işlerliği geliştirmek, *senatus*'un gücünü artırmak ve Halk Meclisi ile Halk *Tribunus*'larının yetkilerini kısıtlamaktır. Böylece O'nun zamanında anayasa aristokratların lehine düzenlenmiş ve *senatus*, devletin en yetkili organı olarak güç kazanmıştır.

Sulla tasarladığı bu reformları gerçekleştirdikten sonra kendi isteğiyle yetkilerinden vazgeçmiş ve MÖ 80 yılında *consul* olmuş, MÖ 79 yılında siyaseti bırakmıştır. MÖ 78 yılında da ölmüştür.

⁹ MÖ 138-78 yılları arasında yaşayan Romalı komutan ve devlet adamı. Marius'a karşı yürütülen iç savaşta *optimates*'in önderi. Cognomen'i Felix (Bahtiyar) dır.

¹⁰ Oğuz Tekin., *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul 2008, s.212.

¹¹ M.C. Howatson., *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, çev. F.Ersöz, İstanbul 2013, s. 894.

Roma'da Sulla'nın yönetiminde huzursuz ve şiddet içeren güvenilmez bir ortam oluşmuştur. Sulla devlete, hazineye, Roma halkının ölüm ve yaşamına karar veren, mutlak hakim olmuştur. Böyle bir ortamda Roma'da oligarşi düşmanlığı da artmıştır.¹² *Optimat* olan Sicilya valisi M. Aemilius Lepidus hakkında, eyaleti yağmalamaktan dava açılmış, Lepidus bundan kurtulmak için karşı partiye geçmiştir. Böylece tanınmış bir isim, aristrokrat bir kişi, hararetli bir konuşmacı olarak muhalefete geçmiştir. Ancak Lepidus kazanımlarını zirvede tutamayacak akılsız, düşüncesiz bir kafaya sahiptir.¹³ Buna rağmen muhalefet O'nun MÖ 78 yılı için *consul* seçilmesini sağlamıştır. Pompeius da Sulla'ya meydan okuyan Lepidus'u desteklemiştir.¹⁴

M. Aemilius Lepidus'un meydan okuduğu Sulla zaferler kazanmış, Hellen ve Latin yazını iyi bilen, üstün zekalı, zevke düşkün, ama üne daha düşkün, eğlenmeyi seven bir *patricius*'tur.¹⁵ Ancak kıdemli askerleri ile edindiği aşırı güç ve zorbalık sebebiyle de daima tiran olarak anılmıştır.¹⁶

Sallustius, *consul*'lüğünün ilk zamanlarında Sulla'yı bir tiran olarak gören Lepidus'un yapmış olduğu söylevi kaleme almıştır. Yukarıda Türkçesini vermeye çalıştığımız bu söylev Lepidus'un Sulla'ya yönelik sert ve sövgü dolu konuşmasıdır. *Consul* Lepidus Roma halkının kendisini takip ederek özgürlüklerine yeniden kavuşması gerektiğini dile getirmiş ve söylevi heyecanlı bir yakarıyla sonlandırmıştır.

Sulla'nın MÖ 78 yılında ölümüyle birçok kişi ayaklanmış, Lepidus ile bir olup cenazenin öyle bir adama yakışacak bir törenle kaldırılmamasını istemişlerdir.¹⁷ Lepidus başlangıçta O'nun için halka açık bir cenaze töreni düzenlenmesini reddetmiştir, ancak Pompeius'un tavsiyesi ile fikrini değiştirmiş ve son derece görkemli bir cenaze töreni düzenlenmiştir.

M. Aemilius Lepidus, Sulla'nın en önemli kurumların feshedilmesi için hazırladığı yasa teklifleri ile halkın önüne çıkmıştır: böylece itibarlı kimselere yasal hak ve mülkleri iade edilecek; bazı kentlere mahrum bırakıldıkları vatandaşlık hakları yeniden verilecek; *tribunus plebs*'lerin sahip oldukları bütün yetkiler eski haline getirilecek; *praetor*'lar artık sadece senato üyelerinden oluşmayacak ve bir *praetor*'un ilk on yıllık görev süresinin ardından tekrar aynı görevi üstlenmesine dair söz konusu yönerge feshedilecektir. Bu tasarının hayata geçirilebilmesi için bütün olası tedbirler alınmıştır. Lepidus devrim niteliğindeki bu çıkışı sonrasında taleplerini güç kullanarak elde etmiştir.¹⁸

Daha sonra *consul*'ler M. Aemilius Lepidus ve Q. Lutatius Catulus, birlikte Etruria'da bir isyanı bastırdıktan sonra, Catulus Roma'ya dönmüştür. Kuzey Etruria'da, Faesulae'da kıdemli askerlere karşı yapılan savaştan sonra Catulus Roma'ya dönmüş, ancak Lepidus Etruria'da kalmıştır. Lepidus Roma'ya dönmediği için MÖ 77 yılı *consul*'lüğünü kendi elleriyle tehlikeye atmıştır.¹⁹

Lepidus bu arada Etruria'daki insanlarla, özellikle mevcut durumdan hoşnut olmayan nüfuzlu kimselerle çok sıkı ilişkiler kurmuştur.²⁰ Bu gelişmeler üzerine Catulus Philippus ile

¹² Ronald Syme., *Sallust*, Berkeley- Los Angeles 1964, s.192.

¹³ Theodor Mommsen., *age* , s.652.

¹⁴ Plut. *Pomp.* XV,1; Plut. *Sull.* XXIV, 1.

¹⁵ Sall. *Bel. Jug.* XCV, 3.

¹⁶ Ronald Syme, *age*, s. 185.

¹⁷ Plut. *Sull* XXXVIII, 1.

¹⁸ Sall. *Or. Phil.* XIV.

¹⁹ M. von Albrecht., *A History of Roman Literature*, Leiden – New York- Köln 1997, s. 435.

²⁰ Sall. *Cat.* XXVIII, 4.

diğer bazı tutucu aristokratlardan aldığı destek ile senatus'a bir teklifte bulunmuştur.²¹ Bu teklife göre sıkıyönetim ilan edilmesi ve Lepidus'un Roma'ya çağrılması talep edilmiştir.

Lepidus ise Roma'ya dönmemiş, Etruria'da kalmıştır ve ordusu kayda değer bir büyüklüğe ulaşmıştır. Lepidus *senatus*'un emrine itaatsizlik ederek sahip olduğu askeri yetkilerle, kanunsuz bir şekilde Etruria'da kalmıştır.

MÖ 77 yılının başında yöneticisiz döneme (*interrex*)²² girilen Roma'da, Lepidus'un derhal geri dönmesi için bir emirname yayınlanmıştır. Fakat Lepidus, bu emire açıkça itaat etmeyeceğini söylemiş ve Roma'ya savaş ilan etmiştir ve Roma'nın üzerine yürümeye karar vermiştir.²³

Sallustius'un *Historiae* adlı eserinin ikinci kitabında Philippus'un senatus'daki konuşmasını kaleme almış ve Sulla taraftarı olan Philippus'un Lepidus'a karşı yaptığı ağır suçlamaları dile getirmiştir.²⁴ Philippus bu konuşmada savaş ve silahın *consul* Lepidus'un hoşuna giden şeyler olduğunu söylemiştir:

“Siz savaş ve silahlardan hoşlanmasanız da, biri onunla barış yapıp, aynı anda savaştan zarar görmeyi göze almadıkça, bu Lepidus'un isteği olduğu için, onlarla (savaş ve silahlar) meşgul olmak zorundasınız.”²⁵

Bundan sonra ise Philippus Etruria'da çıkan bu ayaklanmadan dolayı hala şehri savunmakta olan tanrılara yalvarmış ve Lepidus'un özgürlüğü yok edecek orduya sahip olduğunu ve zamanla korkusunun da kalmadığını dile getirmiştir:

“Ey bu kenti yukarıdan izleyen iyi tanrılar, aklımız yetmediği için, Marcus, bütün suçluların en alçağı, -ki onun daha mı ahlaksız, yoksa daha mı korkak olduğunu söylememiz kolay değildir.”²⁶

Lutatius Catulus'un *proconsul* olarak otoriteyi ele geçirmesi ve kumandanlığın Pompeius'a verilmesinden sonra Catulus, Lepidus'u Roma'da bozguna uğratmıştır.²⁷ Lepidus Etruria'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Bu sırada Pompeius Ligeria sınırları içindeki Alba (Pompeia) kentinin alınışı sonrasında Lepidus'un oğullarından biri olan Cornelius Scipio Aemilianus'un ölümüne de neden olmuştur.²⁸

Lepidus, Catulus ve Pompeius'un iki taraftan sıkıştırılması sonucunda, kıyı kenti olan Cosa yakınlarında bir kere daha saldırıya uğramış ve Cosa limanından Sardinia'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Lepidus aynı yıl Sardinia'da hayatını kaybetmiştir (MÖ 77).

C. Sallustius Crispus, *Historiae* adlı eserine “*Marcus Lepidus ve Quintus Catulus'un consul'lüklerinden itibaren Roma halkının askeri ve siyasi tarihini yazdım*” diyerek başlamıştır.²⁹ Yazarın bu söylevi MÖ 78-77 yıllarının politik analizini yapmamız için çok önemli bir malzemedir.

Sonuç olarak Sallustius'un *Historiae* adlı eserinin ilk kitabını oluşturan Marcus Aemilius Lepidus'un Roma halkına yaptığı söylevde, yazar *consul* Lepidus'un karakterini doğru bir

²¹ Sall. *Or. Phil.* VI.

²² Krallık Dönemi'nde geçici kral veya Cumhuriyet Dönemi'nde geçici hükümet başkanı.

²³ Klebs, “Aemilius”, *RE* I, Stuttgart 19, s.555.

²⁴ Sall. *Or. Phil.*; şurada: J. C. Rolfe., *Sallust*, The Loeb Classical Library, London 1921, s.384-395.

²⁵ Sall. *Or. Phil.* II.

²⁶ Sall. *Or. Phil.* 111.

²⁷ Theodor.Mommsen, age , s. 659.

²⁸ Age., s. 659.

²⁹ Sall. *Hist.* I. 1.

şekilde betimlemeyi başarmıştır. Lepidus'un konuşmasında kullanılan ifade tarzı ve üslup, şahsın karakteriyle son derece iyi örtüşmektedir.

Sulla'nın MÖ 78 yılında ölümünden sonra *consul* olan Lepidus, Sulla'ya ve O'nun baskıcı yönetimine karşı gelmiştir. Roma halkına hitap ederek özgürlüklerine yeniden kavuşmaları gerektiğini sert ve sövgü dolu bir üslupla dile getirmiştir. Söylevde Lepidus'un amacı Sulla'nın baskıcı yönetimine karşı çıkmak gibi görünmekte; ancak asıl amacının yönetimi tek başına ele geçirmek olduğunu ve amacına ulaşmak için de kıyasıya mücadele ettiğini görmekteyiz.

KAYNAKÇA

- ALBRECHT, M. von , *A History of Roman Literature*, Leiden - New York-Köln 1997.
- APP. Appianus. *Appian's Roman History*, Trans. E. H. Warmington, The Loeb Classical Library, New York 2007.
- DEMİRİŞ, Bedia, *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı*, Ege Yayınları, İstanbul 2006.
- EUTR. Eutropius. *Breviarium Historiae Romanae*, Çev. Çiğdem Menzilioğlu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.
- FUNAIOLI, "Sallustius", *RE (Paulys Real Encyclopadie der Classischen Altertumwissenschaft)*, C. II, Stuttgart 1920, s. 1910-1955.
- HOWATSON, M. C., *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, Çev. F. Ersöz, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013.
- JACOBS, R., *C. Sallusti Crispi De Coniuratione Catilinae*, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin 1922.
- KLEBS, "Aemilius", *RE*, C. I, Stuttgart 1994, s.554-556.
- MOMMSEN, Theodor, *Römische Geschichte*, Phaidon Verlag, Wien 1954.
- PLUT. Pomp. Plutarchus. *Pompeius*. Şurada: *Lives V; Agesilaus and Pompey. Pelopidas and Marcellus*. (Trans. Bernadotte Perin) The Loeb Classical Library. Harvard University 1968.
- PLUT. Sull. Plutarchus. *Sulla*. Şurada: *Lives IV: Alcibiades and Coriolanus. Lysander and Sulla*. (Trans. Bernadotte Perin) Loeb Classical Library, Harvard University, 1986.
- ROLFE, J. C., *Sallust*, The Loeb Classical Library, William Heinemann, London 1921.
- SALL. *Bel.Iug.* Sallustius. *Bellum Iugurthinum*. Şurada: Trans. J. C. Rolfe, Loeb Classical Library, London 1921.
- SALL. *Cat.* Sallustius. *De Coniuratione Catilinae*. Şurada: Trans. J.C. Rolfe , Loeb Classical Library, London 1921.
- SALL. *Hist.* Sallustius. *Historiae*. Şurada: Trans. J. C. Rolfe, Loeb Classical Library, London 1921.

-
- SALL. *Or. Phil.* Sallustius. *Oratio Philippi in Senatu*. Şurada: Trans. J. C. Rolfe, Loeb Classical Library, London 1921.
- TEKİN, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- SYME, Ronald, *Sallust*, University of California Press, Berkeley- Los Angeles 1964.
- VARINLIOĞLU, Güngör, “Sallustius ve Yapıtları”, *Belleten*, C.LIII, S. 206, TTK, Ankara 1989, s. 61-152.